

Teksti: Hans Hämäläinen, VM (väit.), Helsingin yliopisto

Autetaanko omia aikuisia lapsia enemmän kuin iäkkäitä vanhempia?

Satavuotias Suomi ikääntyy monimuotoisesti. Nuoret ikäpolvet opiskelevat aiempaa pidempään, siirtyvät vastaavasti työelämään, perustavat perheen ja hankkivat lapsia aiempaa myöhemmin. Monet nuoret aikuiset voivat olla riippuvaisia vanhempien tarjoamasta tuesta. Elinkaaren venyminen sen loppupäästä lisää myös läheisten tuen tarvetta. Omien vanhempiensa ja lastensa välissä olevaan niin kutsuttuun välisukupolveen saattaa siis kohdistua huomattavasti painetta auttaa. Avun resurssit ovat kuitenkin aina rajalliset, joten välisukupolvi saattaa päätyä vaikean kysymyksen eteen: auttaako iäkkäitä vanhempiaan vai omia aikuisia lapsiaan?

Vanhemmille tarpeiden, lapsille mahdollisuuksien mukaan

Olen tutkinut suomalaisten suurten ikäluokkien omille iäkkäille vanhemmilleen ja täysi-ikäisille lapsilleen antamaa apua. Apu painottuu omien lasten suuntaan, mutta ei kokonaan. Taloudellinen tuki kohdistuu lähes yksinomaan omille lapsille ja suuret ikäluokat antavat myös runsaasti lastenhoitoapua aikuisille lapsilleen eli auttavat lastenlastenhoidossa. Omille iäkkäille vanhemmille annetaan jonkin verran hoiva-apua, mutta ennen kaikkea heille tarjotaan käytän-

nön apua, kuten apua koti- ja pihatöissä sekä kuljetuksessa. Käytännön apua välisukupolvi antaa enemmän vanhemmilleen kuin lapsilleen.

Edellä sanottu koskee siis avun määrällistä kohdentumista. Se ei vielä kerro kokevatko auttajat esimerkiksi joutuvansa tekemään valintoja omien vanhempiensa ja lastensa auttamisen välillä? Haastattelussa välisukupolven henkilöt eivät kerro olevansa avun tarpeiden puristuksissa tai joutuvansa valitsemaan vanhempiensa ja lastensa väliltä. Sen sijaan haastattelussa vanhempien ja lasten auttamista

perustellaan eri tavoin. Iäkkäiden vanhempien auttamisen kerrotaan olevan reagoimista näiden tarpeisiin ja heitä siis autetaan lähinnä silloin, kun tarvetta ilmenee. Vanhempia käydään auttamassa esimerkiksi kotitöissä ja kuljettamassa pankkiasioille tarvittaessa. Omia aikuisia lapsiaan haastateltavat puolestaan kertovat auttavansa enemmänkin omien mahdollisuuksiensa mukaan. Lapsia toki autetaan myös, kun tarvetta tuelle ilmenee, mutta sen lisäksi lapsia pyritään auttamaan alati aktiivisesti ja myös ilman, että lapsilla olisi välttämättä tarvetta tuelle.

Haastateltavat kertovat antaneensa esimerkiksi taloudellista tukea lapsilleen tukeakseen lastensa mahdollisuuksia ja tarjotakseen paremmat lähtökohdat tulevaisuudelle. Lisäksi erityisesti lastenlapsia halutaan hoivata runsaasti ja viettää heidän kanssa aikaa mahdollisimman paljon. Lastenhoitoapua saatetaan suorastaan tuputtaa aikuisille lapsille. Myös vanhempia kerrotaan autettavan mielellään, mutta vanhempien jatkuvaan tai intensiiviseen auttamiseen suhtaudutaan vastahakoisemmin. Toisaalta haastateltavat kertovat myös, ettei vanhemmat välttämättä myöskään aina halua apua lapsiltaan.

Hyvinvointivaltio tukee auttamista

Vaikka avun kohdentuminen on epäsymmetristä ja eri tahojen auttamiseen suhtaudutaan ehkä eri tavoin, niin valtaosa kuitenkin tukee niin omia iäkkäitä vanhempiaan kuin aikuisia lapsiaan, ja hyvin harva ei tue sukulaisiaan millään tavoin. Tämä on tärkeä havainto, sillä aina ajoittain julkisuudessa nostetaan esiin kysymys siitä, pitäisikö ihmisten velvollisuuksia huolehtia myös aikuisista perheenjäsenistään – kuten iäkkäistä vanhemmista – lisätä ja siirtää näin auttamisvastuuta hyvinvointivaltiolta takaisin perheille. Taustalla lienee usein moraalinen huoli perhesuhteiden rapautumisesta ja mahdollisesti halu vähentää julkisia kustannuksia. Näissä kannanotoissa ei kuitenkaan yleensä oteta huomioon sitä, että vastoin tavanomaista oletusta, hyvinvointivaltio tukee tutkimusten perusteella perheenjäsenten välistä auttamista.

Suomessa esimerkiksi eläkejärjestelmä mahdollistaa ikääntyneiden, mutta usein edelleen toimintakykyisten ihmisten jäämisen pois työelämästä, mikä tarkoittaa parempia ajallisia mahdollisuuksia tarjota apua. Tutkimukseni tulosten mukaan tämä näkyy auttamisessa siten, että eläkkeellä olevat suurten ikäluokkien henkilöt antavat todennä-

köisemmin ajallista apua aikuisille lapsilleen kuin edelleen työelämässä mukana olevat. He hoitavat lastenlapsiaan enemmän ja antavat yleisemmin käytännön apua aikuisille lapsilleen. Hyvinvointivaltion panostukset leviävätkin epävirallisen tuen kautta laajemmalle joukolle ihmisiä.

Aiemmissa eri Euroopan maita vertaileissa tutkimuksissa etuuksien ja palveluiden on havaittu olevan myönteisesti yhteydessä myös iäkkäiden vanhempien auttamiseen. Maissa, joissa julkiset panostukset ovat mittavampia, aikuiset lapset auttavat yleisemmin vanhempiaan vähintään epäsäännöllisesti ja esimerkiksi ammatillisen tuen piirissä olevat ikäihmiset saavat yleisemmin apua omilta lapsiltaan. Vaikuttaa vahvasti siis siltä, että mikäli vanhempien tukeminen ei vaadi suuria panostuksia, auttavat aikuiset lapset heitä yleisemmin.

Jos vastuuta yritettäisiin siirtää enemmän perheille leikkaamalla esimerkiksi julkisia etuuksia ja palveluita,

voisi siitä seurata perheen tarjoaman tukiverkon haurastuminen. Hyvinvointivaltion vetäytyminen tietäisi avun tarpeiden lisääntymistä ja samalla avun mahdollisuuksien kutistumista. Tällöin välisukupolvi voisi todella joutua avuntarpeiden puristuksiin, ja heidän olisi ehkä pakko valita vanhempiansa ja lastensa auttamisen väliltä. Tutkimukseni tulokset viittaavat siihen, että valintatilanteessa tuki kohdistuisi luultavammin omien lasten kuin iäkkäiden vanhempien suuntaan.

Mikäli hyvinvointivaltio taas lievittää välittömiä tarpeita sukulaisavulle ja tukee auttamisen mahdollisuuksia, se tarjoaa myös hyvät lähtökohdat perhesukupolvien väliselle huolenpidolle niin omien vanhempien kuin lasten suuntaan. Tällöin kysymys siitä, auttaako vanhempiaan vai lapsiaan ei muodostu ”vaikeaksi puheenaiheeksi”, sillä valintaa ei yleensä tarvitse tehdä. ♥

